

چکیده و مجموعه مقاله‌های همایش
شاهنامه و پژوهش‌های آیینی

قطب علمی فردوسی‌شناسی و ادبیات خراسان
فرهنگسرای فردوسی

تالار فردوسی دانشکده ادبیات دانشگاه فردوسی مشهد
۱۳۹۲ و ۲۵ اردیبهشت ماه

به کوشش: دکتر فرزاد قائمی

تغییر نام‌های کهن و اصیل راه یا بیراهه (زو یا صالح‌آباد)

دکتر زهرا اختیاری

دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد

با نگاهی به اطلس جغرافیایی ایران گاه حسرت و افسوس پیش می‌آید و گاه به گذشته شکوهمند کشور خویش می‌پالیم. در این نقشه‌ها به نام سرزمین‌ها، شهرها و روستاهایی برمی‌خوریم که پیشینه‌ای توأم با شکوه و عظمت دارد و گاه هم به نام‌هایی می‌رسیم که گرچه برخی زیبا هستند، اما اصیل و همراه با پشوانه فرهنگی و تاریخی نیستند. از جمله می‌توان به نام روستای تاریخی زو [zoaw] یا صالح‌آباد فعلی اشاره کرد. زو در جنوب شرقی روستای کلات، در غرب قلعه فرود (ورودی قلعه) و در حدود دو تا سه کیلومتری جاده گناباد به فردوس قرار دارد. در سال‌های اخیر به سبب آگاهی نداشتن از معنای آن به صالح‌آباد تغییر نام داده است- گرچه هنوز هم مردم آن را به همان نام کهن، زو [zoaw] می‌خوانند- غافل از این‌که زو نام یکی از پادشاهان عاقل و عادل شاهنامه فردوسی است. نام او در اوستا به صورت «اوْزَو» و در فارسی به صورت «ازو» یا «زاب» کوتاه شده است. با بررسی ریشه و معنای واژه «زو» در متون فارسی باستان و میانه و شاهنامه اهمیت و اصالت نام روستای زو نموده شده است. تغییر نام‌هایی از این‌گونه از گذشته رایج بوده است؛ مثل تبدیل رزان و تون و ترشیز به نام‌های جدید که اگر چه پشتونه تاریخی‌ای که این مکان‌ها در کتاب‌های جغرافیایی قرن‌های چهارم و پنجم دارند، از دست رفته است، به هر حال تغییر نام‌های تاریخی از سر بر تأمل یا ناآگاهی بوده است.

کلید واژه‌ها: روستای زو، روستای صالح‌آباد، زبان‌های کهن، فارسی امروز.